

2. cvičení z STP

25. únor - 1. březen 2019

Připomenutí: Geometrický pravděpodobnostní prostor je zobecněním klasického pravděpodobnostního prostoru. Množinou všech možných výsledků zde bude nějaká podmnožina $\Omega \subseteq \mathbb{R}^n$, které jsme schopni přiřadit její n -rozměrný konečný objem a jevy budou její podmnožiny, kterým také umíme přiřadit nějaký objem. Protože vlastnost přiřazení objemu (tzv. měřitelnost) není vůbec samozřejmostí, je nutné začít uvažovat jen určité množiny (tj. jevy) a tedy i pojem σ -algebry, který takovéto množiny vymezí. Podrobnější specifikací jevů se nebudeme zabývat. Opřeme se jen o skutečnost, že to celé funguje, pokud pracujeme s otevřenými množinami (a jejich spočetnými průniky, sjednoceními a doplňky.) Objem množiny (jevu) A budeme značit $\text{vol}(A)$.

Opět (jako u klasické pravděpodobnosti) budeme považovat všechny výsledky za rovnocenné, takže pravděpodobnost jevu A nebude záviset na tvaru ani umístění množiny A uvnitř množiny Ω , ale pouze na její velikosti, takže pak je $P(A) = \frac{\text{vol}(A)}{\text{vol}(\Omega)}$.

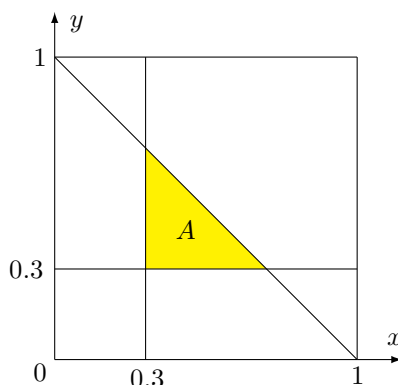
Příklad 2.1 Mějme dvě zcela náhodná čísla x a y mezi 0 a 1. Jaká je pravděpodobnost, že jsou obě větší než 0.3 a zároveň jejich součet je menší než 1?

Řešení:

Množina všech možných výsledků Ω jsou tedy dvojice čísel (x, y) z $\langle 0, 1 \rangle$, tj. $\Omega = \langle 0, 1 \rangle \times \langle 0, 1 \rangle$. Hledáme tedy pravděpodobnost jevu

$$A = \{(x, y) \in \Omega \mid x > 0.3 \wedge y > 0.3 \wedge x + y < 1\}.$$

Ta je dána poměrem plochy $\text{vol}(A)$ množiny A a plochy $\text{vol}(\Omega)$ množiny Ω .

Takže

$$\text{vol}(A) = \frac{1}{2}(0.7 - 0.3) \cdot (0.7 - 0.3) = 0.08$$

a proto je

$$P(A) = \frac{\text{vol}(A)}{\text{vol}(\Omega)} = \frac{0.08}{1} = 0.08.$$

Příklad 2.2 Na rovnoměrnou nekonečnou čtvercovou mřížku, kde vzdálenost průsečíků je a , hodíme minci o průměru b , kde $b < a$. Jaká je pravděpodobnost, že mince protne nějakou z linek této mřížky?

Řešení:

Všechny možné výsledky budou souřadnice (x, y) středu mince na ploše. Plocha, kterou máme k dispozici je nekonečná. Protože ale čtverce, na které je rozdělena, považujeme za rovnocenné, zvolíme si jeden z nich např.

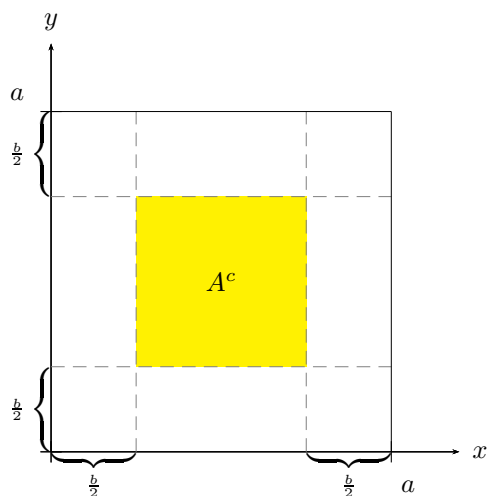
$$\Omega = \langle 0, a \rangle \times \langle 0, a \rangle$$

jako referenční, a všechny případy, kdy střed mince dopadne mimo tento čtverec, se ztotožní pomocí posunutí s případem, kdy střed mince je ve čtverci Ω . Zajímá nás tedy pravděpodobnost jevu

$$A = \text{“mince protne hranu referenčního čtverce } \Omega \text{”} .$$

Jednodušší je popsat doplněk (viz obrázek)

$$A^c = \text{“mince NEprotne hranu referenčního čtverce } \Omega \text{”} = \left(\frac{b}{2}, a - \frac{b}{2}\right) \times \left(\frac{b}{2}, a - \frac{b}{2}\right)$$

Takže

$$P(A) = 1 - P(A^c) = 1 - \frac{(a-b)^2}{a^2} = \frac{b}{a} \cdot \left(2 - \frac{b}{a}\right) .$$

Příklad 2.3 *Lodě A a B připlují do přístavu náhodně a nezávisle na sobě v následujících 24 hodinách. Loď A počká 2 hodiny a pak odplouvá, B počká 1 hodinu a pak odplouvá. Jaká je pravděpodobnost, že se v přístavu potkají?*

Řešení:

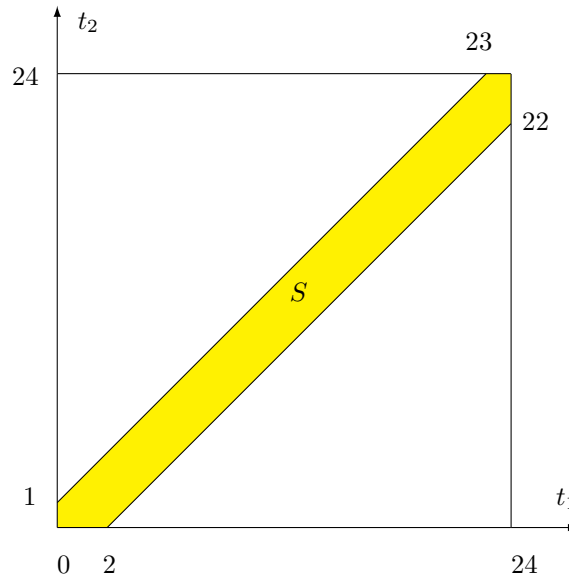
Označme S jev, že se dané lodě v přístavu potkají. Možné výsledky jsou časy (x, y) , kdy jednotlivé lodě připlují. Takže

$$\Omega = \langle 0, 24 \rangle \times \langle 0, 24 \rangle$$

Loď A má dobu pobytu v přístavu v intervalu $\langle x, x+2 \rangle$ a podobně loď B má dobu pobytu v přístavu v intervalu $\langle y, y+1 \rangle$.

Odpovídající jev setkání je

$$S = \text{“lodě se setkají v přístavu”} = \{(x, y) \in \Omega \mid \text{intervaly } \langle x, x+2 \rangle \text{ a } \langle y, y+1 \rangle \text{ mají neprázdný průnik}\} = \\ = \{(x, y) \in \Omega \mid y \geq x - 1, y \leq x + 2\}$$

Jednodušší je zase spočítat pravděpodobnost doplňku S^c

$$P(S) = 1 - P(S^c) = 1 - \frac{(22^2 + 23^2)/2}{24^2} \doteq 0.12.$$

Jak přirozeně definovat nezávislost jevů: Nejdříve si zavedeme podmíněnou pravděpodobnost $P(A|B)$, tj. pravděpodobnost, že nastane jev A za předpokladu, že výsledky se budou omezovat jen na jev B (také to můžeme chápat tak, že nastal jev B a my se *zpětně* ptáme, jaká byla za tohoto předpokladu pravděpodobnost jevu A). Přirozeně to bude $P(A|B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)}$, pokud $P(B) \neq 0$.

To, že jev A nebude záviset na jevu B , si pak přirozeně určíme podmínkou $P(A|B) = P(A)$ a podobně B nebude záviset na jevu A pokud $P(B) = P(B|A)$. Takže jevy A a B budou nezávislé, pokud platí podmínky $P(A|B) = P(A)$ a $P(B) = P(B|A)$ (a také bychom ještě mohli uvažovat i nezávislost na doplňcích $P(A) = P(A|B^c)$ atd.).

Jak je ale vidět, všechny tyto podmínky odpovídají jediné rovnici $P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$, samozřejmě za předpokladu, že $P(A) \neq 0$ a $P(B) \neq 0$.

Proto se nezávislost jevů A a B definuje jako $P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B)$ (ať už jsou $P(A)$ nebo $P(B)$ nulové nebo ne).

Podobným způsobem dojdeme k definici pro více jevů jako:

jevy $A_1, \dots, A_n$ jsou nezávislé právě když pro každou indexovou podmnožinu $\emptyset \neq K \subseteq \{1, \dots, n\}$ platí

$$P\left(\bigcap_{i \in K} A_i\right) = \prod_{i \in K} P(A_i).$$

Tj. pravděpodobnost libovolných průniků je součin pravděpodobností příslušných jevů.

Příklad 2.4 Cyril bude hrát s Adamem a Bohdanem tenis. Bude hrát tři sety. Může si vybrat pořadí protihráčů Adam-Bohdan-Adam nebo Bohdan-Adam-Bohdan. Jestliže vyhraje dva sety po sobě, získá prémii. Jaké pořadí má Cyril zvolit, aby měl větší šanci získat prémii, jestliže Adam je lepší hráč než Bohdan?

Řešení:

V tomto případě budeme posuzovat pravděpodobnosti ve dvou různých pravděpodobnostních prostorech daných výběrem pořadí protihráčů. Jde tedy vlastně o dva různé modely, ve kterých spočítáme pravděpodobnosti. Postup bude v obou případech stejný, pouze hodnoty pravděpodobností jednotlivých jevů se budou lišit.

Budeme tedy uvažovat jevy:

$$V_i = \text{“výhra Cyrila v } i\text{-tém setu” pro } i = 1, 2, 3$$

které budou nezávislé a dále jev

$$Z = \text{“Cyril získá prémii”} .$$

Protože na prémii je potřeba vyhrát alespoň dva sety po sobě, tak dostaneme, že

$$Z = (V_1 \cap V_2 \cap V_3) \cup (V_1 \cap V_2 \cap V_3^c) \cup (V_1^c \cap V_2 \cap V_3)$$

kde v závorkách jsou evidentně navzájem disjunkttní jevy. Takže z tohoto a z nezávislosti dostaneme

$$\begin{aligned} P(Z) &= P(V_1 \cap V_2 \cap V_3) + P(V_1 \cap V_2 \cap V_3^c) + P(V_1^c \cap V_2 \cap V_3) = \\ &= P(V_1) \cdot P(V_2) \cdot P(V_3) + P(V_1) \cdot P(V_2) \cdot P(V_3^c) + P(V_1^c) \cdot P(V_2) \cdot P(V_3) \end{aligned}$$

Také to můžeme o něco jednodušeji dostat pomocí doplňku Z^c jako

$$Z^c = V_2^c \cup (V_1^c \cap V_2 \cap V_3^c)$$

což je opět sjednocení disjunkttních jevů, takže

$$P(Z^c) = P(V_2^c) + P(V_1^c \cap V_2 \cap V_3^c) = P(V_2^c) + P(V_1^c) \cdot P(V_2) \cdot P(V_3^c)$$

Pravděpodobnost výhry nad Adamem v daném setu označíme jako $a (\neq 0)$ a nad Bohdanem v daném setu jako $b (\neq 0)$. Přitom máme, že $a < b$.

A teď v závislosti na zvoleném modelu dosadíme:

- pro Adam-Bohdan-Adam to bude $P(V_1) = a, P(V_2) = b, P(V_3) = a$:

$$\begin{aligned} P(Z) &= 1 - P(Z^c) = 1 - P(V_2^c) - P(V_1^c) \cdot P(V_2) \cdot P(V_3^c) = \\ &= 1 - (1 - b) - (1 - a)b(1 - a) = b(1 - (1 - a)^2) = ab(2 - a) \end{aligned}$$

- pro Bohdan-Adam-Bohdan to bude $P(V_1) = b, P(V_2) = a, P(V_3) = b$, což znamená, že jen prohodíme a a b :

$$P(Z) = ba(2 - b)$$

Protože $a < b$, tak lépe vychází první model, kdy horší hráč je uprostřed.